
ПРО РОБОТУ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

Виступ члена-кореспондента НАН України Станіслава Олексійовича Довгого

Шановні учасники Загальних зборів!

Пошук талановитої молоді та створення умов для її державної підтримки є пріоритетним завданням більшості провідних країн світу. Глибоко переконаний, що країна без великих капіталів і значних природних ресурсів має єдиний шлях розвитку — це освіта і наука. Дієва система поєднання освіти і науки спрямована на виявлення кожного молодого таланту, підтримання творчих досягнень молоді особистості з метою служіння їй на благо країни.

Приємно відзначити, що сьогодні саме таку систему роботи з обдарованими дітьми та молоддю створено на базі Малої академії наук. Вона покликана організувати і координувати науково-дослідницьку діяльність учнів, створювати умови для їх інтелектуального, духовного розвитку та професійного самовизначення, сприяти нарощуванню наукового потенціалу країни, забезпечувати виховання нового покоління талановитих українців у дусі вільної інтелектуальної ді-

яльності та демократичних суспільних цінностей.

Загальне керівництво Малою академією наук здійснюють її засновники — Міністерство освіти і науки та Національна академія наук України, Президія МАН виконує наукове керівництво, розробляє стратегію розвитку. Структура МАН має розгалужену регіональну мережу по всій Україні й охоплює 27 територіальних відділень обласного рівня, які у свою чергу керують роботою районних територіальних відділень та наукових товариств учнів. Роботу МАН організовано в межах 64 секцій з 12 наукових напрямів. Останнім часом загальна структура трансформується відповідно до структури НАН України.

Один із пріоритетних напрямів діяльності МАН — проведення масових заходів з обдарованою учнівською молоддю. Так, головним показником досягнень юних дослідників є щорічний Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України. Широке залучення науковців із НАН України, галузевих академій та провідних вищих навчальних закладів сприяло значному підвищенню рівня наукового керівництва, а також прозорому і справедливому проведенню конкурсного відбору учнівських робіт. У цю систему повірили діти та їхні батьки, про що красномовно свідчить щорічне зростання кількості школярів — членів МАН. Якщо до 2003 р. у системі МАН налічувалося 20–30 тис. учнів, то сьогодні їх кількість наближається до 300 тис. Саме в 2003 р. МАН, за Постановою Кабінету Міністрів, набула статусу юридичної особи. Підтвердженням високого авторитету МАН та її

важливої ролі у вихованні наукової еліти держави є призначення переможцям Конкурсу-захисту щорічних стипендій Президента України. У цьогорічному конкурсі, присвяченому, до речі, 150-річчю з дня народження В.І. Вернадського, взяла участь рекордна кількість школярів — понад 100 тис.

Сьогодні в системі МАН функціонує понад 10 тис. гуртків, груп, секцій різних напрямів, працює близько 7,5 тис. науковців і педагогів. Крім того, до наукового керівництва і журі залучено ще кілька тисяч досвідчених учених, у тому числі 150 членів НАН України.

Крім зазначеного вище конкурсу МАН проводить ще близько 30 масових заходів із обдарованою молоддю. Це «Місто науки» в рамках Всеукраїнської виставки-звіту дитячої творчості «Країна юних майстрів», Всеукраїнська науково-технічна виставка молодіжних інновацій та творчих проєктів «Майбутнє України», Всеукраїнська науково-практична конференція «Україна — очима молодих» тощо.

Форми розвитку творчої молоді потребують тісної співпраці та узгодження дій МАН з науковими й освітянськими установами України. Прикладом такої співпраці можуть бути наші провідні університети: КНУ імені Тараса Шевченка та НТУУ «КПІ». Так, у 2009 р. було підписано трьохсторонню угоду між МАН та цими університетами, започатковано програму «Майбутнє України». За чотири роки цей проєкт довів свою ефективність. До нього долучилися низка наукових установ і ВНЗ у регіонах. Хочу зауважити, що Президент України підтримав цю ініціативу і дав доручення розробити Національну програму «Інтелектуальне майбутнє України». Важливою подією стало створення у 2012 р. науково-навчального центру «Фундаментальна фізика мікро- та макросвіту».

МАН також плідно співпрацює з Національною академією педагогічних наук України, Федерацією роботодавців, Українським союзом промисловців і підприємців та іншими установами.

У межах міжнародного співробітництва в березні цього року в Києві засновано Міжнародний аерокосмічний центр МАН.

Члени МАН беруть активну участь у багатьох міжнародних конкурсах і олімпіадах. Так, у квітні минулого року на ХІХ Міжнародній конференції молодих дослідників «ICYS-2012» перемогу здобули троє наших юних науковців. Отримала нагороду українська команда і на конкурсі молодих учених Європейського Союзу. У 2012 р. відбулася виставка науково-технічної творчості учнів — членів МАН у Парижі.

Вже кілька років у МАН діє Центр інновацій, який допомагає школярам та їх науковим керівникам захищати свої винаходи. Так, за останні два роки учні отримали понад 100 патентів і авторських свідоцтв.

Окремо хочу звернути увагу на деякі особливості нашої роботи останніми роками. Справа в тому, що в Києві та в шести регіонах України зосереджено понад 70% науково-освітніх установ, тоді як регіональний розподіл школярів-старшокласників більш рівномірний. Це спонукало нас істотно переглянути традиційні методи роботи і розробити нові підходи, які передусім надають пріоритет учням сільських шкіл та районних центрів. Комп'ютеризація шкіл надала нам такі можливості, як проведення інтернет-олімпіад, конкурсів, інтерактивних шкіл, лекцій тощо.

З метою популяризації наукових знань серед учнівської молоді, ознайомлення її з останніми досягненнями науки і техніки вже третій рік поспіль діє виїзний лекторій-практикум «Наука ХХІ століття: перспективні напрямки розвитку». Важливим етапом стало відродження практики проведення літніх шкіл. Щороку Мала академія проводить близько 20 профільних наукових шкіл із різних наукових напрямів, що користуються великою популярністю у школярів.

Започаткований 2011 р. проєкт «Розквіт» став новим кроком у діяльності МАН. Він дає змогу залучити до навчально-дослідницької діяльності дітей молодшого віку, зокрема дошкільнят та учнів молодших класів.

Сьогодні можна вже говорити про якісно новий напрям у педагогіці — наукову освіту. Використовуючи природну допитливість дитини, її бажання в усьому переконатися самостійно, незважаючи на авторитети, ми намагаємося якомога раніше залучити дітей до творчої дослідницької роботи, розвинути критичний креативний підхід, створити передумови для формування у дитини наукового світогляду.

Додаткові можливості для залучення школярів сільської місцевості надають такі проекти МАН, як «Всеукраїнські заочні профільні школи»; Всеукраїнський інтерактивний конкурс «МАН-Юніор», а також Всеукраїнська інтернет-олімпіада «Відкрита природнича демонстрація».

Робота педагогів МАН суттєво відрізняється від роботи в класичному освітньому середовищі. Ми маємо справу з творчими, обдарованими, креативними дітьми, які потребують особливого підходу, професійних знань у сфері дитячої психології й педагогіки. За нашою ініціативою у структурі Національної академії педагогічних наук у 2007 р. було створено Інститут обдарованої дитини, спільна діяльність з яким дозволила налагодити системну роботу з надання методичної допомоги всім педагогічним працівникам МАН. Щороку ми проводимо близько 50 всеукраїнських заходів з впровадження сучасних педагогічних методик у практику роботи з обдарованою молоддю. У 2011 р. створено Асоціацію випускників МАН, що дало змогу широко залучати до роботи зі школярами студентів і молодих науковців.

Істотно зріс авторитет МАН за кордоном. На конференції у Ванкувері (Канада) у 2009 р. МАН було одноставно обрано постійним

членом Всесвітньої ради з питань обдарованих і талановитих дітей. У 2010 р. МАН стала постійним членом Європейської Ради високих здібностей, у 2012 р. — постійним членом Європейської асоціації установ вільного часу для дітей та молоді.

Започатковано спільні міжнародні проекти: Українсько-німецький дитячий аерокосмічний університет, Українсько-французький науковий центр, Українсько-китайський науковий форум, Франко-румунсько-польсько-український університет для школярів, Українсько-чорногорська літня школа, українсько-франко-швейцарський освітній проект, українсько-російський освітній фізичний проект та інші.

Мала академія наук уклала угоди про співпрацю з такими всесвітньо відомими науковими центрами, як Національна Аргонська лабораторія (Чикаго, США), Європейський центр ядерних досліджень (CERN, Швейцарія), Експериментальна лабораторія для молоді XLab (Університет Геттінгена), Мюнхенський технічний університет (Німеччина), Об'єднаний інститут ядерних досліджень (Росія), а також із провідними світовими виробниками лабораторного обладнання, наприклад, «Fouquier». Діти мають можливість поглиблювати свої знання, набути необхідного досвіду у світових лабораторіях.

Я хотів би подякувати всім десяткам і сотням науковців — членам Національної академії наук, співробітникам академічних інститутів, які знаходять час і можливість бути науковими керівниками учнівських проєктів, працювати під час проведення конкурсів і заходів. Загалом я хочу також подякувати всім присутнім за підтримку Малої академії наук.